

РЮНОСКЕ АКУТАГАВА РАШОМОН

Превод от японски: Дора Барова, 1986

chitanka.info

Това се случило веднъж привечер. Един слуга се криел от дъжда под свода на портата Рашомон.^[1]

Освен него под огромния свод нямало жива душа. Само от дебелия стълб с олющен вече тук-там ален лак се обаждало щурче. Портата Рашомон била на широката улица Судзаку, тъй че би могло да се предположи, че освен слугата тук ще потърсят подслон поне още няколко жени в ичимегаса^[2] и мъже в момиебоши^[3]. Ала освен слугата нямало жива душа.

Причината се криела в това, че през последните две-три години върху Киото връхлетели какви ли не бедствия — първо земетресение, после тайфун, сетне пожар и накрая глад. Ето защо столицата като никога се обезлюдяла и опустяла. Според старите писания стигнало се дори дотам, че разбивали статуите на буда и свещените храмови потреби, дори продавали за огрев струпаните на камари край пътя лакирани и покрити със злато и сребро греди и дървени стълбове. При това крайно тежко положение никой вече не се грижел за портата Рашомон и тя била толкова занемарена, че в нея се навъртали лисици и язовци. Живеели и крадци. Постепенно хората започнали да довличат и трупат на горния етаж изоставени трупове. Тъй че след залез наоколо витаел такъв ужас, че никой не смеел да пристъпи към портата.

Затова пък неизвестно откъде долетели безчет врани. Денем кръжали и грачели пронизително над заострените нагоре краища на високия й свод. А когато небето се обаграло от заревото на залеза, птиците се откроявали отчетливо върху него като разпилени сусамени зърна. Враните, разбира се, долитали, за да кълват труповете на втория етаж... Но навярно поради късния час тази вечер не се мяркала ни една птица. Само тук-там по порутените стълби, в пукнатините на които растяла буйно висока трева, белеел засъхнал птичи тор. Слугата седял облечен в изпосталяла от пране синя дреха върху най-горното, седмо стъпало, човъркал огромния цирей на дясната си буза и зяпал разсеяно дъжда.

По-горе авторът написа: „Един слуга се криел от дъжда“. Но работата не била само в дъжда, защото слугата и без това нямало къде да иде. При нормални обстоятелства той, разбира се, щял да се прибере в дома на господаря си. Само че преди няколко дни господарят му го бил изпратил по живо по здраво. Вече обяснихме, че по онова време столицата била съвсем разсипана и запустяла. Затова и

фактът, че господарят изпъдил своя дългогодишен слуга, бил сам по себе си доказателство за всеобщата разруха. Ето защо вместо „един слуга се криел от дъжда“ щеше да е по-уместно да кажем: „Един слуга седял на сушина под свода на портата и съкрушен се чудел какво да прави“. На всичко отгоре лошото време допринасяло още повече за дълбокото униение на този хейански слуга. Дъждът, рукнал някъде към края на часа на Маймуната^[4], сякаш изобщо не се канел да спре. За сетен път слугата умувал как да преживее криво-ляво поне утрешния ден, или с други думи, как да се измъкне от неотвратимата безизходица, и без да ще, слушал плисъка на пороя по главната улица Судзаку.

Дъждът приижда далеч с лениво тежко плющение и забулвал портата. Нощният мрак притискал все по-ниско небето, а керемидената стряха сякаш подпирала черните натежали облаци.

Така или иначе слугата нямал време да търси някакъв що-годе достоен изход от неотвратимата безизходица, защото това би означавало да издъхне от глад край някой зид или край пътя. А после да довлечат трупа му и да го захвърлят тук на горния етаж като куче. Ако пък не подбирал средствата, тогава... За кой ли път слугата блуждаел мислено над това и се изправял все пред същото. Колкото повече време минавало, толкова повече се изяснявало, че не му остава нищо друго освен въпросното „ако“. От една страна, той не отхвърлял възможността да не подбира средства, но, от друга, всеки път, щом стигнал до това „ако“, усещал, че не му стига смелостта да приеме безрезервно естественото му следствие, а именно да стане крадец.

Слугата кихнал гръмогласно и се надигнал съкрушен от мястото си. Привечер в Киото ставало вече тъй студено, че на човек му се приисквало да е край печка. В мрака вятърът сновял дръзко между колоните на портата. Дори щурчето, кацнало върху червената лакирана колона, се било скрило някъде.

Слугата сгушил глава, вдигнал леко рамене в синьото кимоно, нахлузено върху груба жълтеникава долна дреха, и се огледал наоколо, защото вече не бил далеч от мисълта да прекара нощта тук, стига да намери местенце, където да се наспи спокойно, скрит от вятъра, дъжда и хорските очи. За щастие точно тогава забелязал широка и също покрита с лак стълба, която водела към кулата над портата. Дори горе да имало хора, те щели да са мъртъвци. Слугата прихванал меч на

кръста си, за да не се изхлузи от ножницата, и стъпил със сламените си сандали на първото стъпало.

Минали няколко минути. Посред широката стълба към кулата на портата Рашомон седял свит като котка някакъв човек и притаил дъх, се мъчел да отгатне какво става горе. От кулата се процеждала светлинка и осветявала бледо дясната му буза, където между късата брада червенеел гноен цирей. Отначало слугата вярвал лекомислено, че горе има само трупове, но щом изкачил едно-две стъпала, се убедил, че някаква светлинка се мести насам-натам. Той я забелязал начаса, защото жълтеникавите ѝ мътни отблясъци се плъзгали по тавана, в чиито ъгли висели огромни гъсти паяжини. Не ще да е случаен човекът, решил се в такава дъждовна нощ да си свети с огънче тук, в кулата на портата Рашомон.

Най-сетне слугата пропъзлял безшумно като гуцер до най-горното стъпало. После прилепил колкото може по-плътно тялото си до стълбата, изпънал силно шия и надникнал боязливо вътре.

В кулата наистина били нахвърляни безразборно трупове, но слугата не могъл да разбере много ли са, малко ли са, защото светлинката огрявала съвсем нищожна част от помещението. Успял само макар и смътно да различи, че сред купчината мъртви тела имало и голи, и облечени. И, разбира се, и женски, и мъжки. Труповете се въргали в безпорядък на пода кой с раззината уста, кой с отнетнати настрици ръце, и така приличали на глинени кукли, че можело да се усъмниш дали наистина някога са били живи същества. Мъждукащата светлинка огрявала по-издадените им части — раменете или гърдите, от което сенките в хлътнатините изглеждали още по-черни. Мъртъвците лежали безмълвни, потънали във вечна тишина.

Наоколо се носела такава смрад, че слугата се хванал неволно за носа. Но това траяло съвсем малко, защото след миг той така се потресъл от онова, което видял, че не само забравил вонята, но сякаш изобщо загубил обоняние.

С една дума, едва тогава очите на слугата съгледали съществото, седнало на колене сред труповете. Това била дребна, хилава, побеляла старица, досущ като маймуна, облечена в кимоно с цвят на кипарисова кора. Старицата държала в дясната си ръка запалена борина и се взираше съсредоточено в лицето на един труп. Съдейки по дългата коса, това бил труп на жена.

Обзет от ужас и любопитство, за известно време слугата като че забравил дори да диша. Или, ако ми бъде позволено да използвам думите на древните летописци, той чувствувал, че и „кожата на главата му набъбва“. Старицата закрепил горящата борина в някаква пролука между дъските на пода, сграбчила с две ръце главата на трупа и досущ като маймуна, която пощи малкото си, захванала да изскубва косъм по косъм дългата коса. Космите, изглежда, падали без особени усилия.

Всеки изтръгнат от главата на трупа косъм като че отнемал по мъничко от страха на слугата. Ведно с това обаче в душата му постепенно се надигала жестока ненавист към старицата... Не, би било неточно да кажем „към старицата“, защото всяка измината минута засилвала омерзението му към злото на света изобщо. И ако в този момент му поставели въпроса, над който самият той преди малко си блъскал главата долу под стряхата на голямата порта, а именно, да умре от гладна смърт или да стане крадец, навярно щял да избере без капчица колебание гладната смърт. Защото отвращението му към злото се разгаряло неудържимо като борината, която старицата била въткнула в пролуката между дъските на пода.

Слугата, разбира се, не можел да си обясни защо старицата изскубва косата на трупа. Следователно, логично погледнато, не можел да отсъди дали това е зло или добро. За него обаче върховно зло представлявал дори само фактът, че в тази дъждовна нощ тук, в кулата на Рашомон, някой дръзва да оскубе безнаказано труп. Да не говорим, че вече бил забравил неотдашните си колебливи намерения да стане крадец.

И така, той се напрегнал и с един скок се озовал вътре. После стиснал дървената ръкохватка на меча и се насочил с широки стъпки към старицата, която, разбира се, примряла от страх.

Щом зърнала непознатия, тя подскочила като пронизана със стрела.

— Стой! Къде бягаш! — креснал слугата и преградил пътя на старицата, понечила да побегне панически, спъвайки се в труповете. Направила несигурен опит да го отблъсне, ала той я бутнал назад. Вкопчени един в друг, двамата се боричкали известно време мълчешком сред мъртвите тела. Но още от самото начало било ясно кой ще победи. В крайна сметка слугата успял да й извие ръцете и да я

повали на пода. Ръцете ѝ били само кожа и кости, същински кокоши крака.

— Какво правеше, а? Казвай! Не си ли признаеш, виж какво те чака — изревал слугата, блъснал я настрани, измъкнал меча и опрял блестящото острие до носа ѝ. Но старицата мълчала. Ръцете ѝ треперели като листа, задъхвала се от ужас, очите ѝ били така широко отворени, че сякаш всеки миг щели да изхвъркнат от орбитите си, но мълчала упорито като онемяла. Едва тогава слугата осъзнал съвсем ясно, че съдбата на старицата е изцяло в ръцете му. В същия миг кипящата дотогава в душата му неудържима ненавист охладняла някак от само себе си. Останало само чувството на радостно удовлетворение като след всяка добре свършена работа. Слугата изгледал старицата отвисоко и вече по-меко казал:

— Не съм полицейски чиновник от градската управа. Просто минах случайно оттук. Не се и каня да те връзвам, нито да те карам нанякъде. Само ми кажи какво правеше тук, като влязох.

Старицата опулила още по-широко очи и се втренчила в него. Клепачите ѝ били зачервени, а погледът — остър като на лешояд. После, сякаш дъвчела нещо, размърдала смачканите си устни — поради дълбоките бръчки те почти се сливали с носа. Острата ѝ адамова ябълка заподскачала на хилавата шия, а от гърлото ѝ до ушите на слугата долетял задъхан и наподобяващ грачене на врана глас:

— Скубех космите... Скубех космите за... перуки.

Слугата дори се разочаровал, че въпреки очакванията отговорът се оказал толкова прост. И ведно с разочарованието отново изпитал предишната неприязън, примесена вече с ледено презрение. Старицата, изглежда, забелязала това, защото, без да изпуска дългите косми, изтръгнати от главата на трупа, заграчила глухо:

— То, вярно, може и да не е много хубаво да се оскубва мъртвец. Ама тия тук, дето са натръшкани, както падне, си го заслужават до един. Че и тая хубостница с дългата коса си я биваше. Приживе режеше змии на късове по четири суна^[5], изсушаваше ги, а после ги продаваше на дворцовата стража за сушена риба. Така се изхранваше. Ако не беше пукнала от чума, и досега щеше да си вади така хляба. На всичко отгоре разправяха, че рибата ѝ била много вкусна и войниците от охраната все си купували за закуска. Само че аз не смятам постъпката ѝ за престъпна. Нали го е вършела от немай-къде, за да не

умре от глад. Тъй че и моето не е престъпление. Инак направо ще пукна от глад. Думата ми е, че и аз го правя от немай-къде. Тази покойница, човече, много добре знае какво значи да вършиш нещо от немай-къде и сигурно няма да ме укори.

Горе-долу такива думи изрекла старицата. Слугата бил мушнал обратно меча в ножницата, но стискал ръкохватката и слушал хладно. Слушал и през цялото време човъркал гнойния цирей на бузата си. Само че докато слушал, сърцето му се изпълнило със смелост. Със същата онази смелост, която не му достигнала преди време, там долу на каменните стълби под портата. Ала смелостта му била насочена в съвършено противоположна посока на благородния порив, с който неотдавна връхлетял в кулата и се нахвърлил върху старицата. Не само не се питал вече дали да умре от глад или да стане крадец — в този миг бил толкова далеч от мисълта за гладна смърт, че тя дори изобщо не съществувала в съзнанието му.

— Така значи — подхвърлил присмехулно той, щом старицата свършила. Приближил се на крачка, оставил на мира цирея си, сграбчил старата жена за яката на кимоното и се озъбил: — Не се гневи тогава, ако те обера. Защото иначе и мен ме чака гладна смърт.

После смъкнал ловко кимоното от гърба и. Тя се вкопчила в края на дрехата му, но той я ритнал грубо и старицата рухнала върху трупове. Стълбата била само на пет крачки. Стиснал под мишница кимоното с цвят на кипарисова кора, слугата се спуснал светкавично надолу и потънал в мрака на нощта.

Старицата лежала известно време безжизнено, сетне се надигнала гола-голеничка сред камарата трупове и, уповавайки се на светлинката на борината, допълзяла криво-ляво до изхода. От устата ѝ се носели някакви странни звуци, нещо като стенания, нещо като ропот. Навела се — белите ѝ къси коси паднали върху челото, и погледнала надолу. Навън се спотайвала само черната непрогледна нощ.

Оттогава никой не чул нищо за слугата.

Септември 1915 г.

[1] Сюжетът на разказа е заимствуван от 29-и свитък на сборника с разкази, истории и предания от XI век „Конджаку моногатари“ („Разкази за старите времена“). Действието се развива през периода

Хейан (края на VIII — края на XII век), наречен така по името на столицата Хейан — сегашно Киото (вж. Предговора — стр. 10). — Бел.р. ↑

[2] Старинна женска шапка от бамбуково лико с цилиндрична форма и широка периферия. — Б.р. ↑

[3] Старинна висока мъжка шапка с извит напред връх. — Б.р. ↑

[4] С дванадесетте зодиакални знака на Изтока, носещи имената на животни (плъх, бивол, тигър, заек, дракон, змия, кон, овен, маймуна, петел, куче, глиган), са се обозначавали не само годините, но и дните, часовете и т.н. Ето защо, тъй като денонощието има двадесет и четири часа, а зодиакалните знаци са дванадесет, всеки „източен зодиакален час“ се равнява на два часа астрономическо време. Така например „часа на Маймуната“ е от 15,00 до 17,00 часа. — Бел.р. ↑

[5] Мярка за дължина, равна на 3,03 см. — Б.р. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.